

DOCUMENTACIÓ DE L'ERMITA DE SANT SIMÓ (1750-1800)

ENCARA SOBRE ELS ERMITANS.

Per completar, i confrontar, les dades que s'han donat en l'article anterior sobre els ermitans de Sant Simó, serà bo de veure l'estudi «Vida ermitana a Barcelona i als seus contorns. Èpoques tardanes (1386-1913)», a *Analaecta Sacra Tarraconensia*, vols. 49-50, 1976-1977, del qual és autor Josep Joan Piquer i Jover. Fou publicat com a separata per Balmesiana, Barcelona, 1980.

Segons Piquer i Jover la vida ermitana a la diòcesi de Barcelona va ser regulada pel bisbe Joan Dimas Loris, molt imbuït de l'esperit del Concili de Trento, el qual disposà normes l'any 1588. Més endavant, el papa Benet XIII (1724-1730) decretà normes per a l'Església universal. Aquestes normes varen fixar els usos i costums de la tradició ermitana. Piquer i Jover estudia la vida ermitana en unes setze ermites de l'entorn barceloní i en diversos «deserts».

Quant a la classificació dels ermitans, vet ací la del professor José Orlandis, que Piquer cita en la seva obra:

- a. Els que han professat en un orde o congregació religiosa.
- b. Els que formen una congregació ermitana aprovada.
- c. Els no compresos en els dos apartats anteriors, però que han rebut l'hàbit de mans del bisbe i li presten obediència.
- d. Els que vesteixen l'hàbit pel seu compte i no estan sotmesos a ningú.

Els ermitans de Sant Simó pertanyien al grup c, tal com s'ha documentat en l'article anterior. Quant a règim de vida (alguns autors estimen que abans del s. XVI els casats eren exclosos de la vida ermitana), els ermitans de Sant Simó visqueren en família, en efecte:

JAUME MALTAS contragué segones núpcies amb Serafina, vídua de Pere Lladó, poc abans de començar la vida a l'ermita. Aquesta el sobrevisqué, morint el 24 de març de 1754. A la partida de defunció consta com a vídua de Jaume Maltas, sastre, mostra probable de com, a més d'ermità, Maltas seguiria exercint la seva professió per guanyar-se la vida (MASMM, Ll. Òbits 2, foli 108).

Referent a Jaume Maltas, i a la seva muller Serafina, vídua de Pere Lladó, de Valldèix, un document de l'AMM, de gener de 1818, recull un ofici de l'apoderat del Capítol de la Catedral de Barcelona, reclamant censos que deu l'Ajuntament, i que aclareix la procedència dels béns que Jaume Maltas adquirí per establir-se com a ermità:

«Otrosí: ...Y que Jayme Maltas ...confesó a mi Iltre. Principal que por el título de compra que en el nombre de Hermitaño hizo a Pablo Lluch y Marot en poder de Salvador Mataró en el dia 11 de Mayo de 1727, tenia y posehia en dicho nombre de Hermitaño la casa y Hermita a la parte de poniente de dicha Capilla, con un jornal de tierra unido a dicha Casa, todo lo que fue de pertenencia del Manso Llado de Valldèix, y que estaba en dominio de dicho mi Iltre. Principal, y de su Pabordia del mes de Abril. (indica diners i data de pagament) ... Que deve V.S. amortizar lo que adquirió Jayme Maltas en el nombre de Hermitaño nombrado por V.S. por ser propiedades del Comun, la Hermita y terreno de que tratamos; ...»

L'Ajuntament acordà de demanar que fossin exhibits els documents que podrien justificar la petició esmentada.

JOAN ROSÉS morí el 16 de gener de 1756, i fou enterrat en el convent dels Carmelites Descalços de Sant Josep (MASMM, Ll. Òbits 2, foli 128). I la seva esposa Agnès, morta el 5 de febrer de 1758, fou enterrada al convent de Carmelites Descalces del carrer de Santa Teresa (MASMM, Ll. Òbits 2, foli 152, i Llibre de Funerària). Indici de vinculació amb l'Orde. El fet semblaria desvelar l'espiritualitat carmelitana d'aquests ermitans.

Segons el testament d'Agnès Rosés i Aigueró, vídua de Joan Rosés, del 3 de febrer de 1758, en poder del notari Salvador Torras, deixa al nét d'ambdós Joseph Agell sabater «una casa ab sa eixida, o, hort al detras de ella contiguo, que dits Joan Rosés y Agnès Rosés y Aigueró conjuges, quant vivian tenian y possehian en la present Ciutat de Mataró, en lo carrer dit de Sta. Theresa ...»

JOAN BTA. PUIG, mariner, podria haver estat també sobreviscut per la seva esposa. Trobem una Gertrudis, muller de Joan Bta. Puig, mariner, que morí el 16 d'agost de 1767 (MASMM, Ll. Òbits 3, foli 7).

JOSEP TARROJA enterrà a l'església de Santa Maria la seva esposa Magdalena, que morí a 60 anys, el 2 de desembre de 1780 (MASMM, Ll. Òbits 3, foli 341).

PERE MONTAGUT fou ermità de Sant Simó des de 1782. El 21 de març de 1813 morí la seva muller Antònia, d'uns 50 anys. Fou enterrada «amore Dei» (MASMM, Ll. Òbits 6, foli 322). Contragué segones noces el 5 de juliol de 1813, amb Maria Casi, vídua de Francesc Sala i natural de Palautordera. La partida de matrimoni (MASMM, Ll. Matrimonis 10, foli 92) ens informa que

l'ermità era fill de Puigcerdà, que presidí les noces l'ecònom de Santa Maria i que foren testimonis un corder (n'hi havia treballant a la platja de sant Simó) i l'escolà major de la parròquia. Valoració per part de l'Església i pobresa social.

Entre les obligacions de l'ermità, segons Piquer i Jover, la tradició ermitana contempla la de l'hospitalitat. Això comporta atendre els devots, donar-los aixopluc quan calgui, preparar-los menjar i beguda, o oferir aigua i llenya als qui ja se'ls portin. Per això, i per a la deguda vigilància, l'ermità no pot abandonar la capella, que ha d'estar sempre neta, l'hort cultivat i el corral proveït. (vegeu obra citada ps. 51-2).

Costa d'imaginar aquests termes en una ermita que tenia la ciutat tan a prop i masies no gaire lluny; tanmateix Sant Simó es trobava en el camí cap a les viles de la costa. Potser a aquesta tradició d'hospitalitat responguin les anècdotes:

La primera la vaig recollir de gent gran d'El Masnou. Em contaren que quan anaven al santuari de la Misericòrdia, a Canet de Mar, s'aturaven a esmorzar als «Apòstols» (referència a les imatges medievals que des de principis del s. XIX eren a l'ermita).

L'altra, i em va arribar per doble conducte, que un pescador de Mataró, anomenat «Xuxeta», essent soldat a l'Àfrica es trobà amb un moro vell, el qual va dir-li que de Mataró coneixia l'ermita de Sant Simó. I, per més admiració del pescador, li indicà el nombre de graons que té l'escala d'accés al pati de l'ermita. Li va contar que havia estat contrabandista, i que passant en barca pel davant de Mataró, a la nit, anaven a buscar aigua al pou de l'ermita. Encara que hi anessin de nit, costa d'imaginar que l'ermità no se n'assabentés (Ferrer i Clariana en el seu opuscle *Valldeix*, en parlar de l'ermita conta una anècdota referint com a l'ermita hi havia gos, i que una nit va defensar-los dels llops que baixaren per la riera); cal pensar doncs, que l'ermità contribuiria a facilitar-los l'aigua.

També, segons l'obra citada (p. 55, 5), l'ermità estava facultat per servir menjar en els aplecs i per vendre ciris, medalles, escapularis i altres records, i encara en alguns llocs se'ls reconeixia «el dret a llogar trossos de terra per posar llocs de vendre menjar o beure». Fos o no l'ermità qui exercís aquesta facultat, cap a finals del s. XIX August Ribas ens deixarà constància que l'exercien els Administradors (Llibre d'Actes de l'ermita).

Les obligacions, i potser també les facultats, de l'ermità de Sant Simó estarien concretades en el document de l'Arxiu del Rector de la Parròquia de Santa Maria, esmentat en l'inventari que el vicari de la mateixa parròquia, Antoni Simón i Riera, fa a l'ocasió de la mort del rector Marian Sanabre, a 21 d'actubre de 1827: «Otro (legajo) de n. 34. Papeles concernientes á la Cofradia de San Pedro, obligaciones del hermitaño de S. Simon, y del Monge de Mata» (Arxiu Històric de la ciutat de Mataró).

Finalment, segons Piquer i Jover (p. 59-61), la invasió napoleònica (1808-14) i, en general, bandits i guerres, a més de la crisi de valors deguda a les revolucions, i fins la manca d'uns drets definits de l'ermità en contra de les arbitriarietats dels rectors, van contribuir a la seva extinció.

Així amb Pere Montagut acabaren els ermitans d'obediència al bisbe; tanmateix l'ajuntament de Mataró seguí nomenant ermitans per viure a l'ermita i guardar-la. En general es procurava que fossin homes de bona conducta i d'inclinació religiosa. També hi hagué excepcions, ja que el 15 de gener de 1886 els administradors decidiren acomiadar l'ermità i la seva muller per mala conducta (Llibre d'Actes de l'Administració de l'Ermita).

El darrer ermità fou Vicente Paricio Celma, natural de La Codonyera, a la Franja de Ponent; va venir a Mataró entorn de 1950 i va ocupar de seguida l'ermita fins que va deixar-la, en constituir-hi la nova parròquia el 1965. Va morir el divendres 13 de gener de 1995, a l'edat de 88 anys, i al dia següent se li féu el funeral a l'ermita.

LA BENEDICCIÓ DEL TERME.

El 3 de maig de 1738, festa de la Santa Creu, es canvià, segons el *Bloc Mataroní* de 1925, l'antiga manera de beneir el terme. En endavant, en comptes de fer la benedicció a quatre llocs –la Creu d'En Ramis (Rambla), a baix a mar, al Crist d'En Tarascó (Ravalet/Sant Pere) i al Cementiri– es faria únicament a Sant Simó.

S'anava en processó de Santa Maria a l'ermita. En el pati es beneïen els quatre punts cardinals del terme. Les pregàries pròpies es feien dins la capella. Es retornava en processó a la parròquia. A l'anada, pel camí, s'ajuntaven a la processó tabernacles amb la Santa Creu. Fóra un indici d'una incipient secularització de la societat? Els actes religiosos van desapareixent del carrer per a reduir-se al clos de les esglésies.

PERILL DE PESTA, 1743.

L'Ajuntament, reunit en Junta de Sanitat, pren mesures: tancar alguns portals de les muralles i construir «barraques» per vigilar els principals llocs d'accés per mar a la ciutat, amb «un Cabo y Cuatro paysanos cada una». Una d'elles serà a Sant Simó (AMM, Arxiu Municipal Mataró, Acords, 3 maig 1943).

Els estralls de pesta eren tan temibles que el 21 de juny de 1759 el govern del Principat donà la «Instrucción, de lo que generalmente se deberá observar en toda la Costa de este Principado ...para precaver los peligros, y el mas remoto recelo de la Peste ...». Una normativa realment detallada i estricta. (AMM)

EL TERRENY DE L'ERMITA.

En l'*Apeo de las tierras de la Ciudad y término de Mataró*, realitzat l'any 1757, amb el número 137, hi figura la següent inscripció:

«TIERRA DE LA HERMITA DE Sn. SIMON - Pieza de tierra situada en la partida nombrada S. Simón, propia de dcha. Hermita, desde antes del año de mil setecientos diez y seis, cultivada por el Hermitaño de ella, consta de cinco veinte y cuatro abos de jornal sembradura de primera calidad; Confronta á tramontana con la Hermita de Sn. Simón; á Mediodía con la Riera de Valleix; á Lebante con la Hermita de Sn. Simón; y á Poniente con los Padres de Sn. Joseph» (AMM, Sec. 4a, leg. 58).

OBRES A L'ERMITA, A LA RIERA DE SANT SIMÓ I ALTRES.

«Puntos que se proponen por el Governador al M. Iltre. Ayuntamiento, oÿ día 10 de maÿo de 1765:

8. Observándose en las mas casas de campo lo prevenido para blanquearlas, serà conveniente se execute lo mismo con la Hermita de Sn. Simon y los molinos todo correspondiente a la ciudad».

Al marge:

«Se ha resuelto se haga como lo dice la proposición».(AMM)

En el *Registro de Memoriales del año 1767* comença un contenciós entre els Administradors de la capella i un propietari de l'altra riba de la riera de Sant Simó, que s'anirà allargant i ressorgint periòdicament. El fet ens ve a donar notícies sobre la canalització de la riera. En el Memorial esmentat trobem una queixa, de «los Mayordomos de la Capilla de Sn. Simon» perquè l'esmentat veí «ha construido tales resguardos para rechazar de sus tierras las avenidas de la Riera con que linda, que ofenden a las tierras de la Hermita...» i d'altre veí encara. (AMM, 13 gener 1767).

L'informe que fa l'Ajuntament, el 30 de gener del mateix any, és que el propietari en qüestió «no ha pedido permiso alguno para construir el resguardo que se expresa...» (AMM)

Força més endavant, el 29 de juliol de 1785, trobem que en la mateixa riera «en donde median las casas y terreno» del propietari esmentat, «se halla una grande porción de runa, de manera que esta levanta el piso del llano de dicha Riera, en tanto grado que las avenidas repetidas de agua de dicha Riera no corren, ni pueden correr por rectitud, ... que a no darse medio para sacar dicha runa causaria daño y estrago en la Capilla de St. Simon, a su huerto, o, terreno, y al de otros vecinos, e intransitable el Camino Real».

L'Ajuntament acordà «pasar un recado» al propietari «para que dé prompta providencia en aplanar el piso de la Riera de Sn. Simon igual en el lugar donde se inundaron las casas que allí tenia establecidas» (AMM).

Tanmateix, l'interessat no en degué fer massa cas, ja que el 8 d'agost de 1785 l'Ajuntament fa un recurs al Corregidor de la ciutat demanant-li «se sirva dar la mas prompta providencia para que el citado cumpla a quanto V.S. le mande en el particular y obedeciendo en lo succeivo sus rectas ordenes de que no le exime su caracter...». En el document se'ns aclareix que el propietari al·ludit era ciutadà honrat de Barcelona, i d'això es devia valer; que la causa de la runa eren unes cases seves, que l'aigua es va endur «en el dia el mas calamitoso digno de recuerdo qual otro universal diluvio el 12 d'agost de 1783»; que l'aigua «se entra con impetu ... a la huerta de Sn. Simon de cuyos terreno y Capilla es Patrono el Cavildo, haciendose al mismo paso intransitable el Camino Real tan recomendada su limpia y aseo por Reales disposiciones...» (AMM).

El 24 d'agost del mateix 1785 es pren l'acord de fer una rasa a la llera de la riera de Sant Simó per a solucionar el problema referit (AMM, Acords Municipals), i el dia 16 de setembre del mateix any l'Ajuntament acorda fer el pregó que s'ha rebut carta del Corregidor dirigida a l'alcalde aprovant el projecte i ordenant «dispondrá V.S. la execucion en los terminos referidos», i afegeix «en el concepto de que prevendra igual practica» al propietari en qüestió. (AMM, Acords Municipals)

Tanmateix, deu anys més tard, el 31 de juliol de 1795, trobem una nova queixa dels administradors del «Santuario de Sn. Simon» contra el mateix terratinent, exposant «los perjuhicios que amenaza la obra que va construyendo .. a la parte de su situación de la Riera del nombre del mismo Sto., y que á llegarse á verificar há de ser derribado dicho Santuario y inundado el terreno en la primera avenida que suceda de la Riera».

L'Ajuntament acorda posar-ho en coneixement del Corregidor junt amb una declaració de mestres d'obres de la ciutat. La carta parla de l'«irregular proceder» d'aquest propietari «con un notable perjuhicio de los vecinos ... Camino Real carretero de Francia y Santuario de Sn. Simon, poniendolos en el lance de una total inundacion, olvidando enteramente la que su temeraria idea ocasionó en años pasados, causando, no solo el derribo de cinco casas, que havia sin conocimiento, echo edificar en el mismo cauce de dicha Riera, sino tambien las vidas de algunos infelizes que su desgracia les cogió en ellas...» (AMM, Acords Municipals). L'Ajuntament, com s'ha vist, estigué tothora al costat dels administradors de la capella, i de la raó.

En el mes de setembre de 1795, la riera va inundar la mateixa horta de l'esmentat propietari, i des d'ella les cases veïnes de sota. Aleshores ell mateix s'ofereix a costejar tota la paret de protecció que els veïns li proposen de construir. L'Ajuntament, previ l'informe de l'arquitecte municipal, dóna el corresponent

permís en constatar «que no se intentava en la construcción de dicha obra el menor perjuicio al terreno de la Capilla de S. Simon que es propio de dicho Iltre Ayuntamiento...» (AMM, Acords Municipals)

El 7 de desembre de 1795 trobem una nova obra incorrecta a la riera de Sant Simó, ara per part d'un altre veí, i l'Ajuntament, «para que fuesen precalificadas de sus estragos assi la calle de la Habana, como y los vecinos confinantes en la parte de levante de dicha Riera y principalmente la carretera Real... ha suplicado al ... Corregidor Ineterino mande suspenderla» (AMM, Acords Municipals)

I encara, el 19 de febrer de 1796, la ratificació de la negativa a uns veïns, per construir a la riera de Sant Simó una paret sobre la qual els mestres d'obres havien donat dictamen negatiu. (AMM, Acords Municipals)

L'1 de desembre de 1769 l'Ajuntament dóna compliment a les Cèdules Reials que disposen plantar arbres en diversos indrets de la ciutat, entre els quals «a los lados del Camino Real que passa hasta la capilla de Sn. Simon». (AMM)

El dia 23 de febrer de 1774 trobem un acord sobre l'arreglament de les cases que s'han de «fabricar» en el terreny de «Casa de Feliu, oy Cisternes» que és «el camí que va a la Capella de St. Simó». (AMM)

El 1791 és retallat el pati de l'ermita, com ja s'ha indicat en el treball anterior, per mor de l'ampliació del Camí Ral. (AMM, Acords Municipals, 18.10.1791).

El 9 de novembre de 1805 trobem «Consequente á que la capilla ô hermita de San Simon y la casa en que vive su santero que es propio todo del Comun de esta ciudad se alla en el mas eminente peligro de manera que a no recomponerse prontamente es indispensable su ruina, ... graduandose .. esta recomposicion á unas ochenta y cinco libras y cuatro sueldos .. Acordado .. que se executen las referidas obras...», que es van pagar de fons municipals (AMM, Acords Municipals). ¿Procedien d'aquestes obres les voltes planes de les habitacions de la primera planta de la casa, que es van conservar fins a la reforma de finals dels anys mil nou-cents vuitanta?

L'ERMITA I ELS MARINERS I PESCADORS.

En el *Registro de Memoriales* de 1769, el dia 6 de setembre, trobem una petició presentada per

«Jayme Font, Joseph Casellas, Pablo Comas y Antonio Castany, por sí y en nombre de los Mercantes de esta ciudad ... que en nombre del citado

Gremio de Marineros y Pescadores Matriculados para el Rl. Servicio que deseavan por puro afecto a la Patria y Devocion a Sn. Simon, el que V.I. les hiciese una Donacion absoluta de su Ermita, terreno y casa contigua â ella, sin mas fin que el ponerla con sus agencias lo mas lucida que les sea posible â imitacion de las que los Gremios de Arens y Canet tienen dedicadas a la Madre de Dios de la Misericordia y Sto. Christo del Calvario... Por tanto suplican ... la donacion absoluta...; con facultad de nombrar Administradores y Hermitanyos ...augmentar y disminuir ...obras tanto exteriores, como interiores; hazer ô desaser Alajas de Ropa o Plata ...sin que ni ahora en adelante esten obligados â dar otras quantas que las que de unos a otros Administradores acostumbran...»

El 18 de setembre contesta l'Ajuntament:

«La Donacion que se pretende de la Hermita... no tiene facultades de por sí el Iltr. Ayuntamiento. Concede la Facultad de nombrar Administradores a su arbitrio, como la de aumentar las obras assi interiores como exteriores ... y no menos la de hazer o desaser las alajas de Ropa y Plata; pero no la de disminuir en manera alguna ni la Hermita, ni su casa, y tierras, con la sola obligacion de dar las cuentas unos Administradores â otros sin intervencion del Ayuntamiento y en quanto al nombramiento de Hermitanyo se les concede igualmente la facultad; pero con aprobacion del Ayuntamiento sin poder remover el actual ...» (AMM, Lligall 67)

Aquest document sembla significar un canvi en la devoció al sant, des d'antic invocat per «tota» la ciutat com a protector, ara ja venerat més especialment pels mariners i pescadors. Canvi explicable per la mateixa evolució de l'espiritualitat cristiana en el Renaixement i el Barroc, que s'ha enriquit amb elements de molta més profunditat i que, per tant, motiven molt més: l'espiritualitat del Carme, dels Franciscans, la confraria del Roser, congregació dels Dolors, etc...).

També delataria un canvi en la vida de la ciutat, ja no tothom està tan pendent del mar (pirateria) o el temps (pedregades). La gent de mar fóra la que seguiria sentint la devoció al sant, i també, com veurem més tard, la pagesia de l'entorn. Ho manifesta l'inventari de béns del pescador Josep Barbena, «mort negat debant la playa de la Vila de Cullera del Regne de Valencia», en el qual figura «un St. Simon de fusta posat a la paret» (ACA, Protocols Notarials. Mataró, sèrie 1676, de 16 febrer 1791).

D'altra banda, la Confraria de mariners de Sant Elm, fundada per a ajudar la redempció de mariners i pescadors captius de pirates, acaba en aquesta època la seva missió (Vegeu Ferrer i Clariana, *Santa Maria de Mataró, la parròquia, el temple*, vol. II, p. 150-152), sembla normal que busqui noves tasques. Aquest document ve a representar una fita ferma en la tradició marinera de l'ermita. Una tradició, d'altra banda, coherent amb els seus orígens i vida.

L'ERMITA: NOTÍCIA, EX-VOTS I CULTE.

El *Calaix de sastre* del Baró de Maldà.

Confirmació de l'esmentada tradició marinera és el relat conegut de Rafel D'Amat i De Cortada, baró de Maldà, que dona notícies i visita Mataró. Parla encara de moros en la nostra costa. (*Calaix de sastre*, tres volums que comprenen de 1769 a 1799).

Referint-se l'ermita, en el dia 13 de juny de 1783, escriu: «nos anarem cap a l'Havana i iglesieta de Sant Simon, als últims barris de la ciutat, prenent lo camí dret a Arenys de Mar. Un campanaret hi havia sobre de la fatxada de la petita iglésia de Sant Simon, ab una campaneta més grosseta en un finestral, corresponent ab altra xiqueta com lo puny en un petit finestralet, que pareixien les dos campanetes mare i filla. Entràrem dintre Sant Simon. I l'altar és dorat, d'escultura, ab moltes presentalles i vaixellets, dàdives dels mariners. La bòveda de la iglésia era nua i crua, pues se veien totes les llates, teules i encavallades. En això notablement desfregada, i, en lo demás curioseta. Fora de la iglésia, en un com si digués cenmentiri, sent la tarda serena, i serenats tots ...qui sap la terra que descobrirem.»

Més endavant conta -descriuint la processó de la festa de les Santes- com hi figuren «les cinc creus... la dels Caputxins, la de Sant Josep (o dels Josepets), la de Sant Simon, autèntic que anava l'ermità ab alba i capeta de color de rosa i llepadum de plata ab bonete al cap -que pareixia algo més d'ordenat de completes- i les dos creus de la parròquia, seguint totes les corresponents reverents comunitats de tot est clero secular i regular ab ciris a les mans, cantant l'himne del comú de les verges màrtirs,...» (27 de juliol de 1796).

El 29 de juliol de 1799, referent a l'ermita parla d'«un pedrís llarg, per descansar-hi un poc qui estiga cansat o vulga fer-hi pa i veure».

L'ex-vot de Batista Balanzó.

El Baró trobaria a l'ermita l'ex-vot de Batista Balanzó, l'únic dels antics (excepte el de Pere Silvestre, de pedra), del qual tenim notícia que es conserva. Segons relat d'un membre d'aquella família de mariners mataronins, el Dr. Emili de Balanzó, el seu pare, que tenia bona amistat amb el Dr. Samsó, li demanà l'ex-vot. Aquell respongué que el seu lloc i pertinença era la capella. Aleshores en féu construir un d'igual, i se li acceptà que el canviés. Això succeïa poc abans de la revolta de 1936.

El descriu així: «Es tracta d'un dibuix molt curiós: les cases de Mataró hi estan com ajagudes, potser per significar el tràngol que s'abaté sobre la ciutat».

Porta la inscripció:

«TOPANT-SE LO PATRÓ BATISTA BALANZÓ DAVANT MATARÓ PER DESCARREGAR, ES MOGUÉ TAN GRAN BORRASCA, QUE HAGUEREN DE DESEMPARAR I PER INTERCESSIÓ DEL SANT HO SALVAREN TOT».

(Desemparar: abandonar el vaixell i les mercaderies?)
L'ex-vot és de 1750 o 60.

Els pares caputxins.

Segons les visites pastorals de l'època, a finals del segle XVIII «dicen misa en las fiestas los Capuchinos» (ADB. VP. T86, fol 78, 1776). Els caputxins realitzaren una bona tasca pastoral entre la pagesia de Mataró (Salvador Misser, a *Estudi sócio-religiós de Mataró*, de Duocastella).

DECADÈNCIA.

Som al final d'un tipus de devoció, la religiositat popular del barroc. Aquesta circumstància i factors externs aniran provocant la decadència de la vida de l'ermita. Senyalem-ne tres fets:

La Guerra del Francès.

No tenim cap notícia que perjudiqués materialment l'ermita, com tampoc sembla que ho fes a la parròquia de Santa Maria, però és un fet, ja esmentat més amunt, que aquesta guerra afectà en general, de forma negativa, la vida de les ermites. Així, segons el «Llibre de Cantars» de la parròquia de Santa Maria, de 1809 a 1816 només hi hagué oficis per la festa del sant Apòstol, en el dia 28 d'octubre de 1813, al matí. Els oficis habituals varen fer-se regularment fins al 1799. Falten els «Llibres de Cantars» de 1801 a 1808, i de 1817 a 1820. Tampoc no consta que es fessin els anys 1800 i els 1821 i 1822, en què acaben els «Llibres de Cantars». Després d'aquesta guerra ja no hi hagué cap altre ermità de nomenament episcopal. Es passà d'«ermità» a «vigilante».

L'Ermita, «magatzem» d'objectes religiosos de la ciutat.

Entenem que ve a ser una nota negativa per a la vida de l'ermita. Ja no hi era exuberant la vida i permetia dipositar-hi aquests objectes sagrats.

a) La Coca.

Que considero procedent de Santa Maria. En efecte; si és un ex-vot, i així sempre se l'ha considerat, sembla ser l'ex-vot d'un navegant, no d'un simple

pescador, i aquests tenien la seva referència, ja abans que es construís l'actual ermita, a la parròquia de Santa Maria, on el 1575, en instituir-se el Gremi de la gent del mar bastiren «un dels altars més formosos de les capelles laterals de la parròquia» (Ferrer i Clariana, *Santa Maria de Mataró, la parròquia, el temple*, vol. II, cap. IX, p. 136). Existí fins al 1936. La força amb la qual comença el gremi permet pressuposar tradició anterior. La capella de sant Elm ocupava el lloc de l'actual de sant Antoni.

Durant el s. XVIII s'efectuaren obres de millora a l'esmentada capella. Coneixem les de 1734 i 1738 (Ferrer i Clariana, *ibidem*). Es tracta d'obres per adequar la capella a la nova gran nau barroca de l'església? Si fos així, ens trobaríem en una bona ocasió per reordenar la capella i desprendre's d'objectes venerables però ja no «significatius». Afegim-hi la relació del gremi de mariners amb l'ermita, segons el memorial de 1769 esmentat, la qual s'endevina que ja venia de lluny.

Cal indicar també que durant les obres de restauració del campanar, a principis dels darrers anys vuitanta, els Srs. Joaquim Graupera i Joaquín Aguilar, historiadors, pogueren veure, en la seva escala de cargol, un grafit en el qual es representaven dos vaixells antics. Un d'ells tenia la forma de la Coca, amb tres pals, justament el nombre de pals que els estudiosos suposen que tenia originalment la Coca. Tot i que avisaren convenientment no fou possible de salvar-lo. Si algú l'havia dibuixat allí semblaria ser perquè l'hauria vist a prop.

Un altre possible origen de la Coca seria el que trobem en la contracta feta al mestre de cases Nicolau Ferrer de Sant Andreu de Llavaneres, el 5 de gener de 1578. «Item lo dit mestre Nicholau Ferrer ha de fer lo portal conforme lo de la capella de Sant Elm ab una cuberta y ab una clau, ... en lo mig ha de fer una ymatge de St. Pere assentat de pontifical en una cadira y sota dels peus una **barcha**, tot de pedra picada y de Monjoic.» (ACA, Arxius notariais Mataró, núm. 136. Publicat als *FULLS/32 del Museu Arxiu de Santa Maria*).

Barca aleshores significava també nau. És pensable que es procurés fer una «bona barca» o fins que s'hi col·loqués algun «ex-vot» notable de nau. La imatge de sant Pere, no la nau, subsistí fins al 1936.

La Coca desapareixeria de l'ermita, venent-se o intercanviant-se per a restauració, molt probablement per desconeixement del seu valor.

b. Les imatges medievals dels Apòstols.

Ferrer i Clariana, en l'obra citada, indica com foren venerades a Santa Maria fins al 1804, en què es construí el Baptisteri en la capella on eren.

S'ha vingut dient que acompanyaven la imatge de la Soledat. Recentment s'ha formulat el criteri que originàriament podien haver acompanyat la Mare de

Déu gòtica que es conserva a Santa Maria, jacent en la Dormició, tal com veiem en les icones orientals de la KOIMESIS (dormició) de Maria. Això explicaria l'existència d'encensers en les imatges, com a la icona oriental.

Així també sembla desprendre's de les Visites Pastorals que ens parlen del «Sepulcre de la Mare de Déu». En efecte, en la visita pastoral de l'any 1663 (Arxiu Diocesà de Barcelona, VP, T.68, p. 44 i ss) hi llegim: «Item visità la capella del St. Sepulcre de Ntra. Sra. ... en lo costat dret un sepulcre de Ntre. Sr. y en lo esquerra sepulcre de Ntra. Sra. acompanyats los dos sepulcres dels dotze Apostols...» Aquestes imatges, que ornaven l'entorn del presbiteri de l'ermita, foren destruïdes el 1936. «Jo vaig veure com els capolaven amb una destrat aquí, aquí...», des de casa seva l'àvia de can Roca senyalava els voltants de l'ermita (testimoni, 25 juliol 1978)

c. La Imatge de santa Maria Magdalena.

La seva devoció a Mataró era antiquíssima. Presidí la capella de l'antic Hospital, avui l'Ajuntament, fins a la revolució de 1868 (Ferrer i Clariana, *Santa Maria II*, p. 243), a partir de la qual desaparegué el culte a la capella i la imatge fou traslladada a Sant Simó.

En referència a aquella capella, un acord municipal de 18 de maig de 1696 condescendeix a la «iusta petició que los administradors de la confraria de Sta. Magdalena han feta... que lo retaule vell de St. Simon sia transferit y posat en la capella de Sta. Magdalena... y sia tret de dita capella lo retaule que vuy hi es per ser ja molt vell». (AMM)

En aquell moment Joan Vila construïa un nou retaule a l'ermita. Aquest, del qual es fa esment, fóra el que, segons Ferrer i Clariana, s'hi havia portat al principi, i que procedia de l'antiga capella dels Dolors, de Santa Maria. En suprimir-se la capella, el retaule va ser demanat per l'abadessa del monestir de la Divina Providència de Mataró (AMM, 29 gener 1868).

La decadència de l'ermita fou també fruit de la progressiva laïcització i agitació de la societat.

L'ermita perd l'administració pròpia.

En un acord municipal de 24 de setembre de 1834 llegim: «Se ha encargado y concedido a la Administración de la Soledad el cuidado y administración de la Capilla de S. Simón, lo que han aceptado los actuales Administradores en acto de Cabildo, entregándoles en su consecuencia una nota inventario de todos los ornamentos y enseres de aquella, y dándoles las... para que se verificara otro tanto». (AMM, Acords Municipals)

Comença l'etapa que considerem més grisa en la història de l'ermita, la qual durarà fins que, als anys vuitanta, es recobrarà l'Administració pròpia. Molt hi ajudarà l'acció entusiasta d'un jove de Mata, August Ribas i Mustarós, el qual, essent secretari de l'administració, inicià el Llibre d'Actes que ens ha arribat. En parlarem, si Déu vol, en un proper capítol.

Josep Colomer Busquets, prev.

NOTA.

Els documents procedents de l'Arxiu de la Corona d'Aragó i els de l'Arxiu Municipal de Mataró han estat aportats pel Sr. Joaquim Aguilar i Vallès. El meu sincer agraïment.

